

===== Hajnal Géza =====

/// „...a cégnek nem fáj úgy, mint nekünk”

Betörési kísérletek a Nemzetőr szerkesztőségébe

Tollas Tibor, mint a magyar emigráció meghatározó alakja, 1956-tól 1989-ig állt a magyar állambiztonság célkeresztjében. A nevét tartalmazó közel kétszáz dossziéból csupán egyet veszek górcső alá az alábbiakban, mivel ehhez hasonló eljárás többször nem fordult elő a célszeméllyel kapcsolatban, és az ügyet ugyanezen dossziében lezárták. Az itt bemutatott, a kémelhárítás (BM II/2-h alosztály) által szervezett akcióorozat sok tipikus elemet tartalmaz az ötvenes évek végén alkalmazott módszerekből, ugyanakkor a már kezdettől fogva kétségbevonható eredménnyel kecsegtető eljárás miatt a későbbiekben más módszerek bevetésére kényszerültek a hazai szervek. Mégsem tekinthetjük elhanyagolhatónak az amúgy sikertelen akciót, nem tudhatjuk ugyanis, hogy az események milyen hatással voltak az adott időszakban és a későbbiekben a célszemély cselekedeteire és személyiségére. A jelentések szövegének elemzésével igyekszem megfejtetni, mi lehetett a magyar állambiztonság szándéka, mi volt az általa szervezett betörési kísérletnek az értelme. Mivel nem egy határozott „egyirányú” szöveget olvashatunk itt, hanem néhol önmagának is ellentmondó állításokat, ezekre is fel kívánom hívni a figyelmet.

Kecskési (Kohlmann) Tibor 1920-ban született Nagybarcán. Felnőtt korában vette fel a Tollas nevet, melyet már korábbi vezetékneve elhagyásával használt.¹ A Soproni Honvéd Reáliskola elvégzése után a Ludovika Akadémia hallgatója lett. 1944-ben csendőr főhadnagyként Kárpátaljára, Beregszászra vezényelték, ahonnan – amikor észlelte a zsidódeportálások embertelenségét – azonnal áthelyezését kérte. 1945 tavaszán Nagy Ferenc későbbi miniszterelnök megbízottjaként, mint a demokratikus honvédség főhadnagya, az ország keleti határterületein végzett felderítő munkát az orosz csapatok által megszállt (és közigazgatásilag is kisajátított) községek elhurcoltjai érdekében. Noha Tollas tevékenységére a Katonapolitikai Osztály és az államvédelmi szervek

1 = = Az állambiztonsági iratokban hol Kecskésiként, hol Tollasként szerepel. A jelen tanulmányban feldolgozott dossziében többször is Kecskés névvel illetik.

is fölfigyeltek, jelentései alapján és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság közreműködésével mégis sikerült közel kéttucatnyi települést Magyarországhoz visszacsatolni.² 1945 után két évig alkalmazták kiképzőtisztként. 1948-ban letartóztatták, majd 1949-ben tízévi fegyházra ítélték a beregszászi gettóban elkövetett kegyetlenkedésekért és a zsidók haláltáborba küldéséért.³ Az ítéletben megfogalmazott állításokat Juhász László tételesen cáfolta tanulmányában.⁴ Dolgoztatták a tatabányai rabbányában, majd a váci börtönbe került. Az ott alakult költőcsoport, a „füveskertiek” meghatározó tagja volt, ő írta a *Bebádogoztak minden ablakot* című, nagy hatású börtönkölteményt.⁵

1956 júliusában szabadult, a forradalom leverése után előbb Bécsbe menekült, majd néhány év elteltével Münchenben telepedett le, s részt vett a magyar emigráció szervezésében. Eszköze volt ennek a *Nemzetőr* című folyóirat, melynek alapító főszerkesztője volt.⁶ Élete és költészete feldolgozásra vár, annak ellenére, hogy előbb az emigrációban, a rendszerváltozás óta pedig idehaza is több kötete, valamint róla szóló írás is megjelent már, ám a szélesebb közvélemény ebből nem ismerhette meg Tollas valóságos hatását és jelentőségét. Életéről hiánypótló dokumentumfilmet készítettek a Gulyás fivérek.⁷ A magyar állambiztonság mindent megtett hazai és nemzetközi elszigeteléséért és lejáratásáért, amihez kapóra jött Tollas csendőrmúltja, melynek ürügyén fasisztának, antiszemitának állították be. Ez a nézet sajnálatos módon a mai napig tartja magát.

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában több mint kétszáz dosz-
sziében szerepel Tollas Tibor neve. Sokszor csak említés szintjén, de több tucat do-
kumentumban elsődleges célszemélyként. Az államvédelem 1945-től egészen a rend-
szerváltozásig gyűjtött információt Tollasról, az 1979-től 1989-ig terjedő időszakban
nap operatív jelentések is készültek róla. Ezek alapján körülhatárolhatónak látszanak

2 = = Tollas, 1965; Tollas Tibor „igazolása”, 2017. Utóbbi cikk tartalmazza Nagy Ferenc nyilatkozatát, melyben igazolja, hogy valóban megbízta Tollast a felderítéssel.

3 = = ÁBTL 3.1.9. V-118498.

4 = = Juhász, 2006.

5 = = „Az életből csak ennyi fény maradt, / Osillagos ég, tenyérynői napsugár. / Ezt vártuk nap-nap, homályos falak / Üregéből estéknként-délután. / S elvették ezt is, a tenyérynői napot: / *Bebádogoztak minden ablakot.*” Tollas, 1991: 14.

6 = = „1956 novemberében rádiófelhívás hangzott el, melyben a Füveskert íróit egy lap alapításának megbeszélésére hívják össze az Uránia Filmszínházba. A forradalom bukása után nyugatra menekült értelmiségiek, börtöntársak és a forradalomban részt vett írástudók már a lapalapítás gondolatával lépték át a határt. A lap alapításához szükséges anyagiakat részben az amerikaiak által a forradalom megsegítésére, fegyverekre gyűjtött pénzösszeg fedezte. A lapalapítók meg akarták őrizni '56 szellemét, biztosítani akarták a forradalom eszméinek továbbélését külföldön és az anyaországban egyaránt. A *Nemzetőr* sikeréhez hozzájárultak kiadványai, elsősorban a Füveskert antológiák. Az idegen nyelven szerkesztett kiadások segítettek abban, hogy a magyar ügyet nemzetközi síkon napirenden lehessen tartani.” Horák (szerk.), é. n.

7 = = *Túlvilági beszélő*. Rendezte: Gulyás Gyula és Gulyás János. A filmről azonos címmel írtam recenziót 2017-ben: Hajnal, 2017.

azok az események és Tollas tevékenységéhez szorosan köthető témakörök, amelyek ebben a bő ötven évben napirenden tartották a megfigyelését. Önmagában, hogy politikai fogoly volt, majd az 1956-os forradalom leverése után elhagyta hazáját, már alapot adott minderre, ám ő ennél jóval sokszínűbb szereplője volt a magyar emigrációnak. Mint volt csendőr és katonatiszt, baráti kapcsolatot ápolt a Magyar Harcosok Bajtársi Községének (МНБК)⁸ vezetőivel. Mint a *Nemzetőr* szerkesztője, az emigráns sajtó meghatározó alakjává vált. Mint költő és tüzeslelkű szónok, szerzőként és irodalompolitikai szervezőként az emigráció irodalmi életében is aktív szerepet vállalt. Az „író, politikus, hadvezér” háromságnak huszadik századi képviselőjeként tevékenykedett élete végéig.

Ezen hagyományos szerepekhez próbált megfelelő ügynököket alkalmazni a magyar állambiztonság, több-kevesebb sikerrel. Hol magasan kvalifikált értelmiségieket, hol köztörvényes bűnözőket, hol megnyomorított katonatiszteket vetettek be ellene. A *Betekintő*ben több publikáció is foglalkozott már a magyar hírszerzés ausztriai tevékenységével, melyekből az ügynöki életutak is megismerhetők.⁹ Olvasható, hogy gyakori volt a németül jól beszélő bűnözők bevetése betörések és emberrablások végrehajtására. Tollas Tibor és lapja, a *Nemzetőr* ellen is egy ilyen brigádot alkalmaztak. A krimibe, helyenként bohózatba illő jeleneteket „Aranyosi Sándor” ügynöki dossziéja tartalmazza.¹⁰ Az ügy előzményeiről egy 1958. január 3-i jelentésből megtudható, hogy a *Nemzetőr* szerkesztősége korábban már két lakásban is székel az osztrák fővárosban: előbb a Liebiggasse 4., majd a Krugerstraße 4. alatt.¹¹ Ez utóbbit megfigyelték, és a lakás alaprajzát is mellékeltek a január 11-én kelt jelentéshez. A *Nemzetőr* szerkesztői munkájukhoz titokban kívánták használni a lakást, amelyben egy fogorvos lakott, és egyik szobája fogtechnikai labornak volt berendezve, de a rendelést máshol folytatta. A lapot Münchenben nyomtatták, de tartani lehetett attól, hogy az „osztrák hatóság” betiltja a szerkesztését.¹² Tollas Tibor a Graf-Starhemberg-Gasse 4. számú házba költözött feleségével, az akkor még egyetemista Lányi Máriaival. Ettől kezdve lakásuk adott otthont a szerkesztőségnek is. Ekkor már több országban napvilágot látott a *Füveskert antológia*,¹³ és Tollast 1959 januárjában Nixon amerikai alelnök is fogadta.

8 = = Az 1949 januárjában alakult szervezet a Nyugatra emigrált magyar katonatiszteket tömörítette. Zákó András 1968-ban bekövetkezett haláláig irányította a közösséget, Tollással számos ügyben együttműködtek.

9 = = Sz. Kovács, 2013; Unger, 2015a; 2015b; 2016.

10 = = Az „Aranyosi” / „Aranyosi Sándor” fedőnevű személyt jelen pillanatban nem tudjuk azonosítani.

11 = = ÁBTL 3.2.5. O-8-021/1. 125. Jelentés, 1958. január 3.

12 = = Tollas Tibor özvegyének és Juhász László özvegyének szóbeli közlése.

13 = = Nyomtatásban megjelent *Füveskert*-kötetek magyarul: Bécs (1957), Toronto (1958), Firenze (1959, olasz-magyar nyelvű). Németül egy kiadás jelent meg Münchenben 1957-ben és egy orosz nyelvű Buenos Airesben 1958-ban, ugyanott egy évvel később spanyolul is napvilágot látott. 1959-ben született egy norvég kiadás Oslóban és egy dán Koppenhágában.

Az említett dosszié 1959. szeptember 11-i jelentésében a Pekár József rendőr őrnagy által jegyzett javaslatok között szerepel először, hogy az „Aranyosi” és „Páncél” fedőnevű ügynököknek feladatuk adták a *Nemzetőr* szerkesztőségének felderítését. Ez itt még csak egy mellékszálak tűnik az ügynöki feladatok listáján. A családjával régebben Bécsben tartózkodó „Aranyosi” július 24-én vitte ki „Páncélt”, és vezette be az ügynöki munkába. Legfontosabb küldetésük Málnási Ödön, egykori nyilas politikus lakáskörülmenyeinek felkutatása, illetve a célszemély esetleges likvidálása volt. Málnási 1956-ban emigrált, előtte börtönben ült. A *Nemzetőr* szerkesztőségének otthont adó lakás felkutatása mellett Ábrányi Aurél új lakásának felderítése is a feladatuk volt. A haditudósítónak és újságírónak lett ügyvéd kalandos életútjáról több publikáció is megjelent,¹⁴ elrablásának és hazahozatalának története is ismert. A szeptember 23-i jelentésben Pekár József optimista hangvétellel nyilatkozik ügynöke beszámolójáról: „»Aranyosi« »Páncéllal« együtt három alkalommal járt, ahol Kecskési lakása van. Legutolsó alkalommal fedezték fel azt a kis erkélyt, ami abba az irodába nyílik, ahol a »Nemzetőr« szerkesztőségének iratait tartják. »Aranyosi« szerint még abban az esetben is meg lehet csinálni az akciót, ha a lakásban otthon tartózkodnak.”¹⁵

„Aranyosi” ugyanolyan optimista volt új társát illetően, mint a feladat végrehajtásával kapcsolatban, bár már észlelte „Páncél” rossz tulajdonságait: „»Páncél« anyagi ellátása nem okoz problémát, amire égető szüksége van azt megvette neki. Vásárolt eddig kint »Páncél« számára 2 öltöny ruhát, 1 pár cipőt. Ezenkívül is minden olyan dolgot megvesz »Páncél« számára, ami akár a munkához, akár »Páncél« személyes szükségleteihez szükséges. »Páncélt« kissé cinikusnak és erőszakosnak tartja, vele sok alkalommal vitázik, de nem sok eredménnyel. »Páncélról« még annyit jelent »Aranyosi«, hogy »Páncélnak« nagyok a fantáziái és kissé beképzelt, követelőző és egy-két dologért lázadozik, de olyan embernek tartja, aki lassan kezdi megérteni azt, hogy valamit kapni csak valamiért lehet. »Aranyosi« úgy látja, hogy »Páncél« jómozgású, szakmájához értő és elég bátorsággal rendelkező egyén. »Aranyosinak« is több esetben említést tett arról »Páncél«, hogy az esetleges későbbi akciók végrehajtásához kellene még egy férfi (valami Dencsiket emleget) és egy nő.”¹⁶

A későbbiekben látni fogjuk, hogy „Aranyosi” bármennyire is kritikus volt társával szemben, bizonyos dolgokban kénytelen volt elfogadni az álláspontját, s maga is több emberrel látta csak végrehajthatónak a betörést. Ugyanennek a jelentésnek a megjegyzéseiből, illetve az intézkedés 3. pontjából egy másik fontos szál is láthatóvá válik: „»Aranyosi« magával hozott 30 drb. Doxa, 30 drb. Marvin, 82 drb. Bosal és 120 drb, női bilincs órát csempészárúként. Az árukat a Külügyi Osztálynál eladtuk, az ellenértéket »Aranyosi« mostani visszatérése alkalmával nem fizetjük ki, letétbe helyezzük. [...] »Aranyosi« részére a július 24-én hozott csempészárú ellenértékének

14 = = Ilkei, é. n.; Borvendég, 2018.

15 = = ÁBTL 3.1.2. M-21727. 193–195. Jelentés, 1959. szeptember 23.

16 = = Uo.

második részét összesen 127.200 Ft-[ot], továbbá, a szeptember 3-án és 14-én hozott összesen 74.000 Ft-t kitevő csempészárúk ellenértékét kifizetjük.”¹⁷ A bűnözők (mackósok, zsebtolvajok, betörők) beszerzésének fontos része volt a feketezés, csempészás, hiszen jó fedőtörténetet adott az utazásokhoz.¹⁸ A megemlített óriási összegek sokszorosát tették ki egy átlagos havi fizetésnek. Vélhetően egy részén osztozkodnia kellett „Aranyosinak” a hatóság embereivel, hiszen a kifizetendő és visszatartandó pénzekről igen pontosan határoztak a tiszték.

A következő jelentés 1960. január 15-i keltezésű. Hogy három hónap alatt nem készült egy jelentés sem, vagy csak nyomuk veszett, azt nehéz kideríteni. A jelentések szövegéből megállapítható, hogy „Aranyosi” ki-be járt a határon, és a magyarországi tartózkodás alatt találkozott Pekárral, aki lejegyezte az általa mondottakat: „*Amikor legutóbb, XII. hó 23-án visszatértünk Ausztriába, Pálffynak¹⁹ 22 h-tól kellett, hogy várjon bennünket, s 24 h-kor fel is vett bennünket a kocsira, amivel minden zökkenő és zavar nélkül felértünk Bécsbe.*

Itt az adott utasítás szerint, többször fenn voltunk a Kecskés-[sic!] lakást megnézni, szám szerint ötször. Semmi rendellenességet nem észleltünk, kivéve, hogy valami nagy vastag függöny féleséget tettek arra az ajtóra, ami kinyílik a kiserkélyre. Amint én azt láttam, az a hideg behatolása ellen van csupán felszerelve oda. Hasonló már előzőleg is volt, de az csak félig takarta el az ajtót, s ez is az ajtón belül, a falra volt szegezve. Az a kis gépiró asztal és szék most is ott van az előbbi helyén, ugyanis a folyosó ablakból pont erre lehet rálátni, ezért nem tartom valószínűnek, hogy ott valami változás lenne, s ugyanúgy, mint ezelőtt, ha otthon vannak, a kis szobában mindig van valaki.

Az egyik alkalommal, amikor fenn voltam, vagyis felértem az első emeletre, arról győződtem meg, hogy amint a lépcsőre felmegyünk, balra a sarokban (nem szemben), hanem a baloldali ajtóban, vagyis a lakásban magyarok laknak. Éppen akkor értem az elsőre, amikor a jelzett ajtón kilépett egy fiatal csinos hölgy, s csókolom, viszontlátással köszönt, mire a lakásban maradó: csókollak édeském, viszontlátásra, köszönt a távozó hölgynek. Sajnos utána menni nem tudtam, mert amikor bementem a házba, hárman álltak a házmesteri lakás előtt, s ezek észrevették volna, hogy csak jövök-megyek és semmi ajtócsapódás. Amikor Imre²⁰ hajnalban volt fenn, akkor én a kocsival egészen közel álltam a kapuhoz, ha netalán zűr lenne, hamar el tudjunk menni. Ekkor ő bement

17 == Uo.

18 == Ezzel a témával foglalkozott Borvendég Zsuzsanna több munkájában. Legfrissebb idevágó publikációja: Borvendég, 2020.

19 == A jelentés birtokomban lévő részében csak itt szerepel a neve. A szövegből következtetve az itthoni szervek embereként Ausztriában sofórként szállította az ügynököket a határ és Bécs között.

20 == „Aranyosi” „Páncél”-t több alkalommal Imreként említi. Referensem, Kőrös Annamária közlése alapján nyolc „Páncél” fedőnevű hálózati személynek volt M-dossziéja, amiket az iktatókönyv szerint megsemmisítettek, vagy nem kerültek a levéltárba. Nagy valószínűség szerint ezek között található a keresett ügynök munkadossziéja is.

az erkélyre és megnézte a dolgokat, de ő sem talált semmi különöset, s valószínű nincs is ott semmi változás.”²¹

A szorgos munka gyümölcsként megszületett aprólékos, minden részletre kiterjedő leírásból nem derül ki semmi a lakásra vonatkozóan. Ezt Stollár László rendőr főhadnagy is érzékeli, és a megjegyzéseknél más módszerek bevetését is kilátásba helyezi. „Az ügynök a kapott feladatot végrehajtotta. A Kecskés-lakással kapcsolatosan újabb adatokat nem szerzett, véleménye szerint a szerkesztőségi szoba továbbra is a régi helyén van. A szerk. szoba áthelyezését illetően továbbra is tájékozatlanok vagyunk, mivel »Rózsa«²² fn. ügynök szerint áthelyezték a közelmúltban, ugyanakkor »Páncél« és »Aranyosi« fn. ügynökök szerint a lakásban semmiféle változtatás nem történt. A körülményeket figyelembe véve ez a feladat a tervezet szerint nem hajtható végre. A későbbiek során szó lehet arról, hogy az akciót agresszív módon, megfelelő előkészítés után végrehajtsák.”²³ A lakásbetörés agresszív vagy kevésbé agresszív módon való végrehajtását nehéz értelmezni, mégis többször történik erre utalás.

A következő jelentés több hónap múlva, 1960. március 12-én keletkezett. Ebből kiderül, hogy „Aranyosi” március 2-án lépett be Magyarországra. A jelentés nagyobb része Ábrányiról szól, mindössze egy bekezdés erejéig számol be Kecskésiek lakásáról. „Kecskés lakás figyelésére sok időt fordítottam. Kb. 5 alkalommal megpróbáltam a gépkocsiját is követni, azonban minden esetben lemaradtam róla, amiben a bécsi zsúfolt gépkocsiforgalom akadályozott meg. Kecskések otthon tartózkodása kiszámíthatatlan. Több esetben előfordult, hogy egész napon át otthon tartózkodtak, lakásukat az esti órákban szokták néha elhagyni. Az elmúlt időben több napon keresztül azt tapasztaltam, hogy egyáltalán nincs mozgás a lakásban, feltevésem szerint több napig el voltak utazva [sic!].” „Aranyosi” jelentésének hangsúlyosabb része a saját családi körülményeiről és a csempészettel kapcsolatos információkról szól. „A Magyarországra irányuló pénzáttutalás és csempészáruk továbbítását legnagyobb részt Darvas, Schwartz, Hofbauer, Kása és Kohn Károly végzi. A pénz és az árak Magyarországra való bejuttatását diplomatakon keresztül végzik, de ezenkívül igen sok vasutat is foglalkoztatnak.”²⁴

Stollár Lászlónak „Aranyosi” tevékenysége értékelésekor már fogyott a türelme, a Tollasról írt ellentétes megállapítások már-már élcelődőnek tűnnek az ügynökkel kapcsolatban: „Megállapítható, hogy »Aranyosi« továbbra is olyan személyekkel tart fenn kapcsolatot, akikhez valamilyen üzleti érdek fűzi. Szabadidejének jelentős részét is

21 = = ÁBTL 3.1.2. M-21727. 198–199. Jelentés, 1960. január 15.

22 = = Rózsa Lászlóra keresve az ÁBTL adatbázisában négy különböző számú M-dosszié található, amelyeknek a nyitási, vagyis az eredeti száma megegyezik, tehát ugyanattól a hálózati személytől származnak. A négy dosszié közül a kettő korábit megsemmisítették, de a másik kettő fellelhető a levéltárban. „Rózsa” fedőnévvel működött Rohr Lajos, Tollas Tibor váci börtöntársa is. Rohr Lajos jelentése: ÁBTL 4.1. A-1143. 61–61/a. Jelentés, 1959. február 3.

23 = = ÁBTL 3.1.2. M-21727. 198–199. Jelentés, 1960. január 15.

24 = = ÁBTL 3.1.2. M-21727. 204–207. Jelentés, 1960. március 12. Hasonló esetekhez lásd ÁBTL 3.1.2. M-19624/1.

erre fordítja és ezért nem tud részünkre eredményes munkát végezni. Kecskést véleményem szerint még ma sem ismeri, holott rengeteg ideje és lehetősége volt arra, hogy őt megismerje. Ebből adódik az is, hogy állandóan bizonytalanodik személyét illetően és ha említést tesz róla, akkor mindig csak egy magas, ősz, alacsony, vagy közép termetű egyénről tesz említést. Jellemző rá, hogy az eddigiek során bármilyen feladatról volt szó, azt mindig nagy lelkesedéssel vállalja, csak éppen a végrehajtásról feledkezik meg. Az eddig eltelt idő alatt részünkre érdemleges munkát nem végzett, holott ehhez maximális segítséget nyújtottunk minden tekintetben.”²⁵ Ezért a tiszt a javadalmazást már teljes mértékben a szerkesztőségbe való bejutástól teszi függővé. „Jelen esetben is kb. 200.000 Ft értékű csempészárut hozott magával, melyet szeretne magával vinni. A most hozott áruk értékéből kb. 50.000 Ft-ot fog csak kapni és így a korábbi 130.000 forinttal együtt kb. 280.000 forintja marad itt, amit csak akkor fog megkapni, ha a »Nemzetőr akciót« »Páncél«-al együtt eredményesen végrehajtják.”

A feladatot ekként határozták meg: „Kecskés féle lakásba való behatolást végre kell hajtani. A cylinderzár nyitásához szükséges eszközöket rendelkezésre bocsájtjuk. A feladat értelmében Bécsben azonos típusú zárat kell vásárolni és azokon több napon keresztül gyakorolni a nyitást és majd csak ezután lehet megkísérelni a feladat végrehajtását. Amennyiben a feladatot végrehajtották a szokott módon átlépik a határt, majd az őrsparancsnokon keresztül bennünket értesítenek. Az őrsparancsnokot és az ott beosztott tiszteket ezzel kapcsolatosan eligazítjuk. »Aranyosi«-nak ez alkalommal úgy kell majd jönnie, hogy vele tudjunk beszélni, ugyanakkor még világosodás előtt visszatérhessen Ausztriába. Ha a feladatot nem tudják végrehajtani, úgy a kint lévő összes szerszámokat és erre a célra kivitt eszközöket haza kell hozni. Feladat végrehajtásával kapcsolatosan több alkalommal részesültek alapos kiképzésben, ugyanis e feladatot már rég végre kellett volna hajtani. Feladatuk végrehajtását jelen esetben is alaposan átbeszéljük. A feladat végrehajtását nem kötöttük időhöz.”²⁶

A megjegyzés egyfelől optimista hangvételű a feladat végrehajtásával kapcsolatban, de ott búvik a szövegben a bizonytalanság is; lehet, hogy nem fog megvalósulni az akció. Az utolsó mondat is mintegy védőpajzsul szolgál az ügynök számára, miközben hónapok alatt semmi eredményt sem tudott felmutatni.

A következő, 1960. április 9-én született jelentésből hosszabban idézem „Aranyosi” beszámolóját: „Csütörtökön próbálkoztunk a helyszínen, ami eredménytelen volt. A következő héten szintén rámentünk, s ekkor több mint 2 órát próbálkoztunk, mivel amikor ki akartunk jönni, már zárva volt a kapu, s így egész éjjel bent maradtunk, mivel ekkor sem sikerült kinyitni.

Ezután kezdtük előlről az egészet, hogy hogyan lehet a zárat kinyitni. Többféle próbálkozás után, egy nagyon jó és biztos, s aránylag elég rövid ideig tartó megoldást találtunk, ami tökéletes és kevés zajjal jár.

25 == ÁBTL 3.1.2. M-21727. 204–207. Jelentés, 1960. március 12.

26 == Uo.

Időközben állandó felderítésben voltunk, úgy, hogy azt a háztömböt, ami áll vagy nyolc házból, jobban ismerem, mint azt, ahol lakom. Tehát amikor többszöri próba után meggyőződöttünk, hogy a zárnak a nyitása tökéletes, s a helyszínen alkalmazható és nem tart tovább, mint 20 perc, megállapodtunk, hogy kinyitjuk a padlást 8 órakor, s úgy háromnegyed 8-kor bemegyünk és benn maradunk a padláson, s 2 óra körül megcsináljuk. Rá is mentünk, de sajnos a padlásajtót nem tudta kinyitni, amelyiken két Wertheim van. Én nagyon dühös voltam az Imrére, mert előtte azt mondta, hogy az a 20 drb. sorozat, ami neki van, az muszáj, hogy nyissa a padlást, s végén kiderült, hogy nem, tehát megint csőd.

Utána csinált ő egy csomó kulcsot, amire szintén azt mondta, hogy nyitja. Ezt most kedden próbáltuk ki, s azzal sem nyílik. Így maradt két lehetőség, ami szerintem mindkettő rossz, de főleg az egyik. Imre ugyanis azt javasolta, hogy az iskola padlásán keresztül, át a tetőkön be a 6-ba, a padlásra, onnan a 4-be, s belülről valahogy az ajtót szétszedni, s úgy kijönni. Ehhez szerintem semmi erőnk nincs, mert egy egész labirintuson kell végig menni, mire az eredeti padlásajtót elérnénk, ha egyáltalán megtalálnánk, s akkor azt kitörni, vagy szétszedni és a nyomokat nem lehet eltüntetni, akár sikerül megcsinálni, akár nem. A másik elképzelés, hogy én valamilyen nőtől megszerzek egy kulcsot a kapuhoz, az mondjuk még lehetséges, de sok hátránya lehetne.

Tehát oda jutottunk, hogy vagy egy kapukulcsot kell szereznem, vagy a padlás-megoldás marad hátra.”²⁷

Ez már-már Fülöp Jimmy stílusában írt jelentés, melyben „Aranyosi” újra előhozza Imre (azaz „Páncél”) alkalmatlanságát a feladatra. Az utolsó néhány mondatban ejt csupán szót a célszemélyről: „Ezzel kapcsolatban még azt akarom közölni, hogy Kecskések ez idő alatt tudomásom szerint, egyszer nem voltak otthon, s ekkor is csupán másfél-órát voltak távol. Hétfőn és kedden nem igen dolgoznak, más napokon viszont éjjel 1–2 óráig világos van náluk. A forgalom szintén nagy, s egy kocsi állandóan futkos a részükre, melynek rendszáma W 466-519, sötétzöld Morris márkájú kiskocsi. Éjjel a kocsi mindig a Tuohloben Str. és Hohenmarkt sarkon áll, valószínű ott lakik a sofőr.”²⁸

Stollár megjegyezte, hogy az ügynökök már negyedik alkalommal nem teljesítették a feladatukat, és egyértelműsítette, hogy az a szerkesztőségben lévő anyagok elutajdonítását és Magyarországra szállítását jelentette volna. A tiszt már nem látott reményt a feladat végrehajtására, és az eszközök hazahozataláért aggódott. „»Aranyosi« és »Páncél« mintán Ausztriába távozott, feladatuk kapták, hogy amennyiben az akciót nem tudják végrehajtani, úgy mindketten térjenek vissza és a kint levő szármokot és egyéb olyan eszközöket, melyek az akció végrehajtásához szükségesek lettek volna, hozzák haza magukkal. Ezt az utasításunkat egyikük sem tartotta be ugyanis »Aranyosi« egyedül tért haza, feltehetően azért, hogy pénzt szerezzen tőlünk, ugyanakkor »Páncél« kint maradt »Aranyosi« lakásán, de a náluk levő szármokot nem hozta haza. Javasoljuk »Aranyosi« fn. ügynökünket visszaküldeni Ausztriába azzal, hogy f. hó

27 = = ÁBTL 3.1.2. M-21727. 212–214. Jelentés, 1960. április 9.

28 = = Uo.

14-ig »Páncéllal« együtt térjenek vissza Magyarországra ugyanakkor hozzák magukkal a náluk levő eszközöket. Hazatérésük után mindkettőjüket alaposan beszámoltatjuk és javaslatot teszünk további felhasználásukat illetően.”²⁹

Úgy tűnik, ez a feladat lekerült a napirendről, ám alig egy hónappal később újabb jelentés készült, melyben „Aranyosi” 1960. május eleji illegális hazatérésekor ismét részletesen beszámolt tevékenységükről: „Legutóbbi Bécsbe való visszatérésem után teljes erővel hozzáláttunk a feladat megoldásához ismét, s bejutásra csak az iskola jöhető számításba. Sajnos itt is több kudarcot értünk meg, mivel egyik nap tudtuk a kapukat nyitni, másik nap meg már belülről reteszelve, így jártunk két kapuval. Ezután nem volt más választásunk, mint valami más bejáratot keresni. Több napi próbálkozás után, amikor már minden földszinti és pinceablakot és pince lehordót kipróbáltunk, találtunk egy aránylag jó bejáratot; a pinceablakon keresztül. Persze ehhez kellett külön kulcsot csinálni, miután megnéztük a pontos méretét, de egyet még így is eltörtünk. Itt aztán már szabad bejáratunk volt, de óriási hibája az, hogy 1 óránál éjjel után előbb nem igen lehet bejutni, az utcai forgalom, s az iskolai folyosó belső megvilágítása végett. A villanyokat csak éjjel után oltják le, s addig szó sem lehet a bemenésről. Jelenleg már ez az egy akadály van előttünk, mivel az utat már ismerjük végig, vagyis a 4-6 szám válaszfalig, ami a padláson van.

Ha megfeszülünk sem bírunk a válaszfalig előbb eljutni, mint fél 3, s innen még ki kell menni ismét a tetőre, s vissza a padlásra a 4-be, vagyis a válaszfalat csak így tudjuk kikerülni, s ez, valamint a 4-es számú padlásajtó kibontása kb. (mivel legalább 10-szeri 40 kulcsos próba után sem nyílik) minimum 1 óra, s ekkor már erősen világosodik. Ha volna is annyi időnk, hogy az iskolába bejussunk, ami mondjuk 20 perc, de már vissza az egész útvonalat világosba kellene megtenni, s ez egyenlő a bukással.

Ami emberileg elkövethető azt megtettük már dacból is, hogy muszáj, hogy menjen, de hiába kevés az idő, 1 órától. Nem tudom a felvételek jók lesznek-e, ha igen az independent elmond, nem kell hozzá kommentár.

Sajnos, ha mindazt, amit csináltunk, s hogyan és hányszor kellett rámenni, le akar-nám írni ehhez kellene 2 nap nekem, így csupán a lényegét hangsúlyozom ki. Az Imre úgyis biztosan részletesebben megfogja írni.

Amennyiben a 6. számban lévő padlásajtót kulccsal kitudnánk nyitni gyönyörűen kijönnénk az idővel, mert megspórolnánk a labirintusban eltöltött időt. Sajnos két Wertheim zár van rajta, amivel eddig nem boldogultunk a sok próba dacára sem. Az iskolában minden esetben 4 zárat kell nyitni, meddig a padlásra jutunk, s visszafelé ugyanígy bezárni, s ott a kapukat is lehet nyitni a kulcsokkal, de ez nem jó, mert sok esetben belülről reteszelve vannak a kapuk. [...]

Az Imrével kapcsolatban az a meglátásom, hogy ami nyitható egyáltalán, azt tudja nyitni, ha nem is az a faj, de halkan, de megy, s feladat közben elég bátran viselkedik, vagyis a célra megfelel. Viszont csodákat tőle sem lehet várni, nagy türelme

van a próbákra, de ha nem nyílik valami, nagyon letörök s utána eszi magát napokig, s nem tudja beleélni magát, hogy ilyen is van. Viszont állandó problémája egy harmadik munkatárs, amibe nagyon igazsága van, ugyanis így lutrizunk, úgy a be, mint a kijövetelnél, s most kedden vagyis a legutolsó alkalommal, amikor rajta voltunk, egy hajszálon múltott, hogy észre nem vett egy férfit, amikor a pincéből jöttünk fel. Én jöttem ki elsőnek, s az Imrét úgy rántottam ki magam után, mert hallottam a lépteiket, s ahogy kihúztam elesett, s amint tápáskodott felfele, már ott volt egy férfi, hogy mit gondolt rólunk azt nem tudom, amikor ott látott a cucokkal a nyakunkban éjjel 3-kor, koszosan, a pinceablaknál. Mindenesetre sok jót nem, az biztos, de mi gyorsan leléptünk és semmi nyomot nem hagytunk, vagyis mindent visszazártunk, s így csak képzelődhetnek, hogy mi is volt az.”³⁰

Az önfényezés és a betörés szakmai rejtelseinek feltárása mellett tanulságos „Aranyosi” az irányú megjegyzése is, hogy az Imre biztosan megírja majd a részleteket, tehát egymás számára is kontrollként működtek. Figyelemre méltó az is, hogy a kudarcok után igazat adott a társának abban, hogy az akció sikeres lebonyolításához még egy fő kellene. Elgondolkodtató, hogy ennek teljesítése nem merült fel a megrendelők részéről, noha bizalmuk töretlennek tűnik embereik szakértelmében. (Elképzelhető, hogy nem találtak más alkalmas személyt a feladat végrehajtására, és úgy is gondolhatták éppen eleget áldoztak már „Aranyosira” és „Páncélra” is.) Stollár László a hosszú jelentés végén az alábbi megjegyzéseket tette: *„Az ügynök által adott jelentés lényegében a kapott feladat végrehajtását és annak körülményeit tartalmazza. Továbbá foglalkozik anyagi helyzetével és az ebből származó nehézségekkel. Az általuk készített fényképfelvételek – ami egyébként helytelen volt – arra enged következtetni, hogy a feladat végrehajtását megkísérelték. Az, ahogyan ezt végre akarták hajtani – amit a fényképek bizonyítanak – feltétlen értékelni kell, mert igen nehéz körülmények között kísérelték meg. Az általa felvetett problémák nem mentesítik őket az alól, hogy közel 1 éven keresztül hitegettek bennünket, a végrehajtással, sőt még pillanatnyilag is úgy foglalnak állást, hogy végrehajtható amennyiben a 4-es számú ház kapukulcsa megszerezhető. A korábban készített összefoglaló jelentés alapján javaslom, hogy üljünk le „Aranyosival” beszélni, ahol ismertetjük vele az eddigi munkáját, majd meghallgatjuk az ő véleményét és döntünk a további foglalkoztatását illetően.”³¹*

A döntésnek nincs nyoma, a továbbiakban az akcióról sem szerepel több információ a levéltárban. Nagy valószínűséggel lekerült a napirendről a betörés, és az állambiztonság más ügynökök és módszerek után nézett Tollas Tibor és lapja ellenében. Elgondolkozhatunk azon, vajon a célszemély és családja mit érzékelt az államvédelem ténykedéséből ebben az időben. Tollas Tibor a személyére állított ügynökök előtt nagy sikerrel tért ki a továbbiakban. Igen megfontolt és óvatos volt még az egykori rabtársakkal vagy azok hozzátartozóival szemben is, akik találkozót kértek tőle. Ugyanakkor

30 == ÁBTL 3.1.2. M-21727. 226-230. Jelentés, 1960. május 10.

31 == Uo.

„Aranyosiek” művelete sem feltétlenül maradt nyom nélkül, legalábbis Tollas Tibor lelkében. Időskorában, a rendszerváltoztatás után egy müncheni lakóparkban élt, és rendszeres rémálma volt, hogy figyelik, követik vagy lehallgatják.³²

A másik elgondolkodtató elem, hogy itt látunk két „hivatásos” betörőt, akik képtelenek bejutni egy bérház emeleti lakásába, mégis hosszú ideig megmarad bennük az elhárítás bizalma. Vajon ha sikerült volna behatolniuk a lakásba, milyen értékes információval tudtak volna szolgálni? Nehéz ma már erre választ találnunk, ám ha sikerült volna ellopniuk az iratokat, az csak fokozottabb óvatosságra intette volna a *Nemzetőr* szerkesztőit. Ahogy a bevezetőben említettem, ügyek szerint állítottak ügynököket Tollasra, „Aranyosi” és „Páncél” nem tudott a közelébe férkőzni, annyira eltérő társadalmi csoporthoz tartoztak. Gondolhatunk arra is, hogy a feladat csak a feketekezeskedelem fedőtevékenysége volt, de annál sokkal több energiát ölt bele a magyar szerv és a két ügynök is, hogy ez legyen az értelme.

Magam még a dosszié megismerése előtt jártam az ötemeletes épületnél, amely több tömbből áll, számos bejárattal, és egy viszonylag szűk utcára nyílik. Ha valaki sokat időzik a környékén, könnyen észrevehetővé válik az ott lakók számára. Hogy „Aranyosiekra” felfigyeltek-e, ezt már soha nem fogjuk megtudni. Amit bizonyosan megállapíthatunk, a bemutatott akció sikertelennek bizonyult, és a későbbiekben az emigráció egyik legnagyobb vezéralakja, Tollas Tibor ellen más módszereket kellett bevetnie az elhárításnak.

=== Levéltári források ===

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

3.1.2. Munka-dossziék

M-21727. „Aranyosi Sándor”

M-19624/1. „Sipos”

3.1.9. Vizsgálati dossziék

V-118498. Kecskési Tibor

3.2.5. Operatív dossziék

O-8-021/1. „Zagyva”, Magyar Szabadságharcosok Szövetsége

³² == Tollas Tibor özvegyével több alkalommal találkoztam Münchenben és Budapesten. Hogy ezt a konkrét esetet érzékelték-e, arról nincs tudomásom, mivel a dosszié tartalmát akkor még nem ismertem. Ám az özvegy szerint az állandó megfigyelésnek, lejáratásnak hatása volt férjére: gyakran kiabált álmában, majd felriadva csak lassan tudott ilyenkor megnyugodni.

4.1. Állambiztonsági munkához készült háttéranyagok
A-II43. Emigráns ellenséges szervezetek anyagai I.

=== Hivatkozott irodalom ===

Borvendég, 2018

Borvendég Zsuzsanna: „Lopok, csalok, hazudok.” A kádári Magyarország titkos élete (6). *Magyar Idők*, július 22.

Borvendég, 2020

Borvendég Zsuzsanna: *Mesés kémjátszmák, A nyugati külkereskedelmi hálózatok kiépülése 1945 után*. Magyarságkutató Intézet, Budapest.

Juhász, 2006

Juhász László: *Fehér füzet. Tollas Tibor igazsága*. Antológia, Lakitelek.

Sz. Kovács, 2013

Sz. Kovács Éva: A magyar hírszerzés tevékenysége Ausztriában (1945–1965). *Betekintő*, 2. sz. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2013_2_sz_kovacs.pdf (utolsó letöltés: 2021. május 17.).

Tollas, 1965

Tollas Tibor: Emlékezés egy húsz év előtti karácsonyra. *Nemzetőr*, 160. sz. 5.

Tollas, 1991

Tollas Tibor: *Hazafelé. Válogatott versek*. Antológia, Lakitelek.

Tollas Tibor „igazolása”, 2017

Tollas Tibor „igazolása” a Beszélőből. *Rendszerváltó Archivum*, 4. sz. 57–63.

Unger, 2015a

Unger Gabriella: Az ügynök hét élete. I. rész. Kaiser János és a külső csoport. *Betekintő*, 1. sz.

https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2015_1_unger.pdf (utolsó letöltés: 2021. május 17.).

Unger, 2015b

Unger Gabriella: Az ügynök hét élete. II. rész. Az „Aczél”-„Rónai”-„Szirom” Akciócsoport. *Betekintő*, 2. sz. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2015_2_unger_o.pdf (utolsó letöltés: 2021. május 17.).

Unger, 2016

Unger Gabriella: Az ügynök hét élete. III. rész. Kérdemesült ügynökök. *Betekintő*, 1. sz. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2016_1_unger.pdf (utolsó letöltés: 2021. május 15.).

==== Internetes hivatkozások ====

Hajnal, 2017

Hajnal Géza: Túlvilági beszélő. Gulyás Gyula és Gulyás János filmje, 1990–1993. <http://igen.hu/2017/05/09/tulvilagi-beszelo/> (utolsó letöltés: 2021. április 15.).

Horák (szerk.), é. n.

Nemzetőr repertórium 1956–1990. Szerkesztette: Horák Mária.

<http://vmek.niif.hu/04400/04459/04459.pdf> (utolsó letöltés: 2021. április 15.).

Ilkei, é. n.

Ilkei Csaba: Újabb titkok derültek ki Ábrányi Aurél rejtélyes hazarablásáról. <http://www.utolag.com/AbranyiAurel.htm> (utolsó letöltés: 2021. június 20.).

Kulcsszavak

=====

emigráció, értelmiség, hírszerzés

/ “It Isn’t As Painful For The Firm As For Us” /

Burglary attempts into the editorial office of the *Nemzetőr*

Tibor Tollas, as a decisive figure in the Hungarian émigré community, was in the target cross of the Hungarian state security between 1956 and 1989. From among some 200 files in which his name appears, this article focuses only on one particular piece because the procedure described therein was a single case with Tollas, and the case was terminated within the same file. In *Betekintő* several papers have been devoted to the activity of the Hungarian intelligence in Austria from which we know that very often criminals with a good command of German were used to commit burglaries and kidnapping. A team of this kind was used against Tibor Tollas and his newspaper “Nemzetőr” when he was living in Vienna. The scenes that would perfectly fit in crime stories as well as burlesque shows can be read in Sándor Aranyosi’s agent files. The series of actions, which lasted for months, eventually failed. Through the presentation of these actions one can gain a better insight into the conditions of the era, the methods used by the state security system as well as the mentality of their staff.

